

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції

Отраслевые риски в сфере сельского хозяйства связаны с естественными условиями, в которых вынуждена постоянно работать данная отрасль - постоянные колебаниями цен и урожайности.

Выше представлены лишь качественные характеристики отраслевых рисков сфер транспорта и АПК. При учете этих факторов количественно в результате рассмотрения инвестиционных проектов, нуждающихся в финансировании, банковскими работниками зачастую делаются выводы об общей нецелесообразности предоставления средств без каких-либо гарантий. Т.к. проектное финансирование практически полностью строится на том, что банк получает свою норму прибыли именно от результата реализации проекта, то можно смело заключить, что на сегодняшний день предприятия транспорта и сельского хозяйства, ввиду перечисленных выше условий, не будут являться наилучшим вариантом для банка. Наиболее перспективным и привлекательным в этом плане оказывается строительство, электроэнергия, связь. Однако не следует забывать, что финансирование банками некоторых сфер деятельности просто необходимо для развития экономики. Отсутствие соответствующих финансовых вложений в развитие проблемных сфер приводит лишь к еще большему упадку внутри таковых.

Снижать отраслевые риски в таких сферах как транспорт и сельское хозяйство можно при помощи страхования, тогда банки будут охотно идти на финансирование соответствующих проектов. В качестве страховщика для инвестиционных проектов в таких приоритетных отраслях может и должно выступать государство. Путем создания специального государственного страхового фонда можно снизить до минимума риск не возврата ресурсов банка, выделенных на финансирование инвестиционных проектов. Такого рода государственное страхование будет являться одним из косвенных методов поддержки приоритетных отраслей.

Сегодня одной из важнейших задач российской экономики является с одной стороны – снижение отраслевых рисков в соответствующих отраслях, а с другой – налаживание механизмов финансирования банками отраслей, обладающих высокими рисками, но развитие которых необходимо для экономики.

Д'яконова І. І.

*к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Державного вищого навчального закладу
Українська академія банківської справи НБУ, м. Суми*

**ПОНЯТТЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
ТА ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Одне з центральних місць в економіці будь-якої країни належить банківській системі. Ця система вже сформувалася і функціонує тривалий період часу але потребує стабільного розвитку.

Поняття банківська система, як і більшість визначень в теорії банківської справи, не є єдиним і сталим. У міжнародній практиці найбільш поширеною є

думка про те, що банківська система – це сукупність банківських і небанківських фінансових установ, що виконують окремі банківські операції. Як зазначає Савлук М.І.: «Банківська система має своє особливе призначення, свої специфічні функції, які не просто повторюють призначення і функції окремих банків». Під банківською системою, на його погляд, слід розуміти «законодавчо визначену, чітко структуровану сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю» [1].

В підтвердження визначеної вище точки зору, російський вчений Лаврушин О.І визначає банківську систему як «сукупність банків, банківської інфраструктури, банківського законодавства і банківського ринку, що знаходяться в тісній взаємодії один з одним і зовнішнім середовищем.» [2]

Л.М. Стрельбицька і М.П. Стрельбицький надають два визначення поняття «банківська система». У першому варіанті визначення банківська система характеризується як сукупність банків, що виконують відповідні функції. Банківська система, на їх думку – це «сукупність різних видів банків і банківських інститутів в їх взаємозв'язку, що існує в тій чи іншій країні в певний історичний період. Ця система є внутрішньо організованою, взаємопов'язаною, має загальну мету і завдання»[3].

В.С. Стельмах визначає, що «банківська система – це складний комплекс, який функціонує і розвивається відповідно до цілого ряду законодавчих і нормативних документів. Основним елементом цієї системи є комерційний банк – кредитно-фінансова установа, яка залучає і накопичує вільні грошові кошти підприємств, організацій, населення, а також здійснює випуск цінних паперів, кредитування народного господарства і населення на умовах платності, зворотності і строковості. Стан і рівень розвитку банків досить серйозно впливає на розвиток всієї суспільно-економічної формації». Тому, аналізуючи діяльність банківської системи, можна зрозуміти ситуацію в державі, а також зробити правильні висновки про роль Національного банку України у виконанні своєї головної функції – забезпечення стабільності національної грошової одиниці [4].

Заслуговує на увагу визначення банківської системи надане А.М.Морозом, який вважає, що «банківська система – сукупність різноманітних видів банків та банківських установ у їх взаємозв'язку, складова частина кредитної системи» [5].

Наведені вище визначення не характеризують діяльність банківської системи, як складової кредитної системи. Проте, метою функціонування банківської системи як сукупності всіх банків країни, які взаємодіють між собою, дотримуючись встановлених норм і правил ведення банківської справи є, перш за все, забезпечення ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ. Це, в свою чергу обумовлює необхідність розгляду законів функціонування кредитної системи в цілому, а банківської системи як її складової.

Підсумовуючи вищезазначене можна побудувати загальну схему банківської системи в контексті функціонування економічної системи (рис. 1).

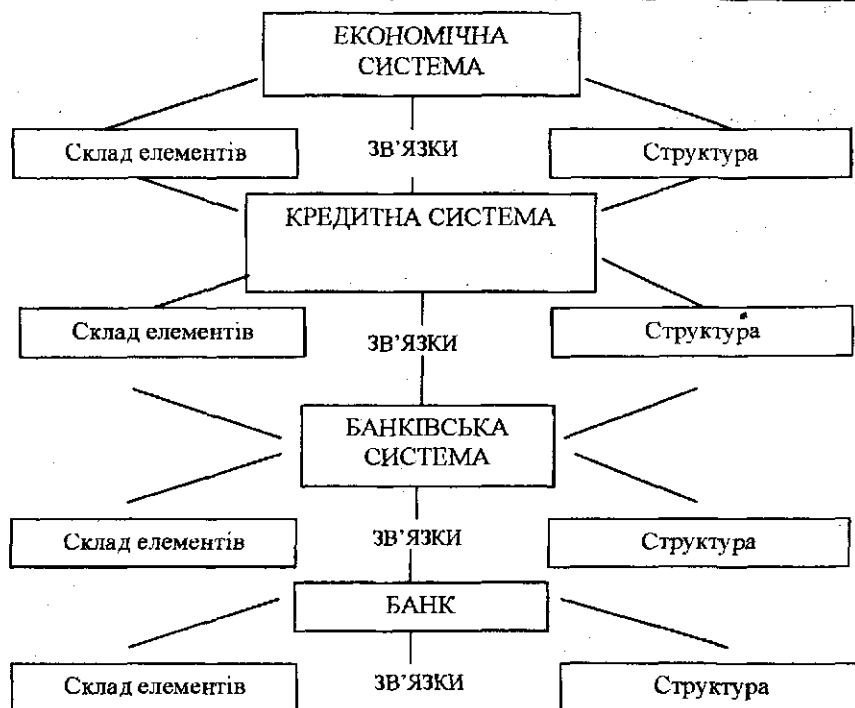

Рис. 1. Місце банківської системи в економічній системі

Існують дві моделі організаційної побудови банківських систем розвинутих країн, що визначаються різноманітністю функцій, які вони виконують. Відповідно до першої моделі центральний банк проводить грошово-кредитну політику, що розглядається як частина інструментарію, яким володіє орган влади для регулювання економіки.

Відповідно до другої моделі перед центральним банком ставиться мета, яка зводиться до підтримки стабільності цін за допомогою спеціально призначених для цього інструментів грошово-кредитної політики, на яку не впливає політична влада.

Наразі виникає питання формування підходу до формування банківської системи. Котлярів А.М. підходить до цього питання з позиції „грошової влади” або державного впливу на економіку через регулювання національної грошової одиниці і каналів обігу національної грошової одиниці. „Грошова влада” повинна створити банківську систему для подальшого втілення в життя своїх регулюючих дій [6].

Процеси, явища, зв'язки, які стосуються національної банківської системи, це чинники, що визначають тип її поведінки, – *реактивний, адаптивний і активний*, а також стимулюють розвиток механізмів саморегуляції. Тип поведінки банківської системи визначає напрямки її розвитку [7].

Залежність поведінки банківської системи від процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві, підтверджує історія функціонування грошей, а також і банківської системи в Україні, яка в ХІХ-ХХ ст. була нерозривно пов'язана з розвитком економіки, політики, ідеології, соціальних і етичних орієнтирів дореволюційної Росії та СРСР і тільки починаючи з 1991 р., вона орієнтувалася на нові соціально-економічні чинники, пов'язані із здобуттям Україною незалежності.

Загальним визначенням банківської системи, на нашу думку, слід вважати уявлення про банківську систему як про сукупність банківських установ. Специфіка деяких визначень має розширене трактування банківської системи за рахунок включення додаткових елементів пов'язаних з нею, але які не приймають прямої, безпосередньої участі в створенні системних властивостей, або на основі включення елементів, що виконують окремі банківські операції (небанківські кредитні організації), або в підкресленні спеціалізації комерційних банків.

Іншими словами, точка зору про банківську систему як сукупність Національного банку України та кредитних організацій, що виконують банківські операції відповідає загальноприйнятій у світі. Розширене трактування банківської системи, що включає небанківські фінансові установи, на наш погляд, недоцільне.

Одним з важливих моментів у вивченні систем є їх класифікації. Всі системи можна підрозділити, з однієї сторони, на прості, складні і дуже складні, а з іншого боку – на детерміновані і імовірнісні. На основі приведеної класифікації банківську систему слід віднести до складної системи, що поєднує в собі елементи детермінованих систем і систем імовірнісного типу.

Риси детермінованої системи виявляються, наприклад, в тому, що діяльність кредитних установ – банків строго регламентується і контролюється НБУ та передбачена з погляду реалізації основних положень грошово-кредитної політики, а також функцій і операцій, що здійснюються банками. У той же час, нам представляється, що стабільність розвитку банківської системи в цілому і її елементів – комерційних банків, визначається безпідсумково чинників, які з великим ступенем вірогідності передбачити неможливо.

Виходячи з особливостей поведінки систем, їх підрозділяють на активні і пасивні. На нашу думку стверджувати, що банківська система відноситься до категорії активних, цілеспрямованих систем із зворотним зв'язком. Характеристика банківської системи як активної цілеспрямованої системи, обумовлена її стратегічним положенням, цілями і функціями, які вона виконує.

Очевидно, що стабільність системи визначається фінансовим станом та системою заходів направлених на зміцнення стійкості комерційних банків, що дозволяє створити умови стабільного розвитку банківської системи.

Отже банківська система по своїй суті складна система, яка поєднує в собі риси детермінованих і імовірнісних систем, що активно взаємодіють між собою і зовнішнім середовищем. Це дозволяє підкреслити динамічність і цілеспрямованість банківської системи та існування зворотного зв'язку із зовнішнім середовищем. А

також тим, що банківська система відноситься до категорії активних і керованих систем, схильних до коливань. Такий підхід, на нашу думку, дозволить визначити умови і чинники стабільності банківської системи в ринковій економіці.

Отже банківська система специфічна в силу особливостей банківського бізнесу і його впливу на зовнішнє середовище, що є підставою для відособлення даної системи і необхідності її дослідження.

Характеристика банківської системи як саморегулюючої полягає в її здібності самостійно, без дії ззовні встановлювати та підтримувати надійний режим функціонування і реагувати на зовнішні дії, що порушують її діяльність. Саморегуляція забезпечується на основі зворотного зв'язку з іншими системами, зокрема економічною.

Характеристика банківської системи як керованої системи визначається цілями і завданнями системи, які, поза сумнівом, повинні співпадати з цілями суспільства. Банківська система України є дворівневою системою, оскільки в законах, регулюючих банківську діяльність, визначені цілі функціонування для кожного рівня. Для комерційних банків – отримання прибутку, для Національного банку України – захист і забезпечення стійкості гривні; розвиток і зміцнення банківської системи; забезпечення ефективного і безперебійного функціонування розрахунків.

Стратегічні завдання діяльності Національного банку України відповідають і підпорядковані інтересам розвитку економіки країни. З цих позицій банківська система є керованою. В той же час виконання завдань, що стоять перед банківською системою викликає потребу в регулюванні управління на основі економічних методів елементами системи – комерційними банками. Потреба в такому управлінні пов'язана з рівнем ризиків банківського бізнесу і його суспільним характером. Це викликає потребу в використанні методів регулюючого і захисного характеру.

«Закритість» банківської системи виражається в закритості окремих видів інформації для широкої громадськості, що визначається поняттям «Банківська таємниця».

Специфічність обліку і звітності комерційних банків в Україні навіть при доступності цього виду інформації, через недостатню компетенцію її користувачів іноді утаємничує банківський бізнес. У цьому, на наш погляд, полягає одна з проблем – відсутність прозорості звітності комерційних банків, що утрудняє процес нагляду і регулювання банківської діяльності та не створює рівні можливості для інвесторів. З цього витікає, що банківська система не повинна бути повністю «закритою», оскільки це обмежить її взаємодію із зовнішнім середовищем і іншими системами.

Таким чином, в ході проведених досліджень можна визначити банківську систему як сукупність Національного банку і комерційних банків під об'єднуючим управлінням Національного банку, яка знаходиться в постійному розвитку і взаємодії між собою, зовнішнім середовищем, і разом утворюючих єдине ціле.

Банківська система відноситься до складних систем, що поєднують в собі ознаки детермінованих і імовірнісних систем. Це система активного цілеспрямованого типу.

Література:

1. Савлук М.І. Вступ до банківської справи. – Київ: Лібра, 1998. – С.95.
2. Російська банківська енциклопедія. – М.: ЕТА, 1995.- стор. 51.
3. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності. – К.: Кондор, 2004. с.75-76
4. Міщенко В.І., Стельмах В.С. Роль Національного банку України в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. – Т. 9. –Суми: ВВП «Мрія – 1» Лтд, 2004
5. Енциклопедія банківської справи України. К: Молодь, с.51
6. Котляров А.М. Деньги и власть: вопросы эффективной организации денежного и банковского регулирования в России // Финансы и кредит. – 2005. – № 26
7. Масленников В.В., Соколов Ю.А. Национальная банковская система. – М.: «Элит-2000»- 2003.